

OPERASI BATAVIA

Historische fictie in bitterzoet muziektheater

Een spin-off van de voorstelling WESTERLING, een broederstrijd. Een internationale samenwerking met theater KUBUR uit Jakarta, Indonesië.

Operasi Batavia is mede mogelijk gemaakt met een subsidie van FPK, Dutch Culture en CEWIN van Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport.

In 2021 wordt herdacht dat het 70 jaar geleden is dat de eerste groep Molukkers voet aan wal zetten in Nederland. Beide theatergroepen dragen bij deze gezamenlijke voorstelling bij aan een internationale uitwisseling op cultuurgebied.

Een onderzoeker en een jonge studente zitten opgesloten in een voormalig wapenfabriek geïsoleerd van de buitenwereld. Op zoek naar historische feiten over de gewelddadigheden tijdens de dekolonisatieperiode van voormalig Nederlands-Indië roept de onderzoeker bij het speuren naar historische documenten een wereld op waarin de grens tussen verbeelding en werkelijkheid vervaagt. De 'demonen' van het verleden treffen elkaar en komen in verbinding te staan met het heden.

*Historici hebben verbeelding nodig om de mensen dichterbij te halen.
Theatermakers hebben de historische feiten nodig om hun werk beter te funderen.*

Kapitein Westerling, de Molukse ex-KNIL veteraan Mozes, zijn bloedbroeder de Indonesische nationalist Aaron, de Javaanse Babah en de rebel Zella zijn de hoofdpersonages in deze (documentaire) muziektheatervoorstelling. Tot de dag van vandaag zijn ze tot elkaar veroordeeld. De messen worden geslepen in deze opgekropte bundeling van fictie en historische werkelijkheid. Op deze ontmoetingsplek waarin collectieve herinneringen worden opgerakeld, raakt de jonge studente beïld door de intriges van destijds. In de voorstelling wordt voornamelijk Nederlands gesproken.

Speeldata:

24 september, Zaantheater, Zaandam
25 september, Zaantheater, Zaandam
26 september, Zaantheater, Zaandam
29 september, Schouwburg Middelburg, Middelburg
30 september, Schouwburg Cuijk, Cuijk

Operasi Batavia is een multiperspectief mindfuck muziektheatervoorstelling over gedwongen keuzes in de periode 1945-1949 aan het einde van de Japanse capitulatie in voormalig Nederlands-Indië. De dilemma's zijn duidelijk: Indonesische onafhankelijkheid of het hernemen van de koloniale macht. Aan welke kant sta je? Kies je de kant van de Nederlandse/Molukse veteranen of die van Indonesische nationalisten?

Harde feiten gestuwd door theatrale verbeelding maken de voorstelling tot een opgekropte bundeling van fictie en historische werkelijkheid.

De voorstelling is een theatraal duel over het alsmat onverenigbaar verschil in historisch inzicht. Hoe komt het dat zulke verschillen nog steeds niet beslecht zijn? Kunnen we, nu de wereld door de pandemie snel aan het veranderen is, lering uittrekken over wat er 76 jaar geleden is gebeurd? Of loopt de onderzoeker zelf achter de feiten aan?

Over verraad, verloren idealen, schuld en boete, macht, strijd, vooruitgang en de angst voor vernieuwing.

In theatermaker 01-03-2021 door Wim Manuhutu

'Steeds is er de drang om historische thema's theatraal aan de orde te stellen op een manier die zowel hyperrealistisch als vervreemdend is. De sobere encenering die het werk van Delta Dua de laatste jaren kenmerkt, doet denken aan de beginjaren toen met beperkte middelen theater moest worden gemaakt, maar is uiteindelijk een bewuste keuze om de aandacht vooral te focussen op het spel, de muziek en het woord'.

Cast: Karim El Guennouni, Alex Lekatompessy, François Pical, Sequoyah Lekranty, Sheila Zazilah, Kamila Dara Tadurissya, Hendra Setiawan

Regie, tekst en scenario: Anis de Jong
Co-regisseur: Dindon W.S. van Theater Kubur
Tekstbijdrage: Paulette Smit, Ron Habiboe
Tekstredactie & adviezen: Jacqueline Vorst
Vormgeving & kostuum: Silvana Nicoletta
Licht & geluid: Steve Inoeng, Kees Meijer
Grime: Ingrid Kippuw
Productie & PR: Viviana Woudstra, Anaïs de Jong
Video Documentaire: Jeremy Flohr
Technische adviezen: Sem Usmany
Zakelijke adviezen: Rein Sohilit
DeltaDua ambassadrice: Yvon Kelatow

ACHTERGROND INFORMATIE

Gezamenlijk project met Theater Kubur uit Jakarta

DeltaDua vindt in Theater KUBUR de ideale creatieve partner. Het is een groep theatermakers o.l.v. Dindon W.S. (Wahyudin Sukarja) die, net als DeltaDua, al 38 jaar bestaat en die te midden van de metropool Jakarta gedurfde voorstellingen ontwikkelt met sociaal-maatschappelijke thema's. In 1998 hebben beide theatergroepen samengewerkt aan de voorstelling 'Om het meer gelopen' en zijn hiermee op tournee geweest in Nederlandse theaters.

Met *Operasi Batavia* willen de makers geen politiek pamflet vervaardigen maar een verhaal over mensen waarin het Molukse, het Indische, de Indonesische en Nederlandse perspectief naast elkaar worden gelegd.

Anis de Jong: *"Ik verdiep me altijd in wat er in het verleden is gebeurd en wat de impact van de voorstelling in het hier en nu teweeg zou moeten brengen. Theater is voor mij uit balans gaan, het moet schuren, klappen uitdelen, dingen teweegbrengen en aanzetten tot veranderingen. Anders heeft theater maken geen zin voor mij."*

Dindon W.S.: *"Oorlog verwijdert ons allen. Juist door de twee broers naast elkaar te zetten kunnen we openlijk hierover praten en zien we verschillen en overeenkomsten. Politie acties kennen we niet. Het was gewoon een smerige oorlog. Families en vrienden zijn uit elkaar gescheurd. Ik ben niet geïnteresseerd in die politieke intriges, maar waardigheid en respect voor de mensheid is voor mij prioriteit."*

Anis de Jong: *"Ik ben geboren in Vught en Dindon in Jakarta. Ik ben christelijk opgevoed en Dindon is moslim. Het fascineert me nog steeds dat we ondanks onze verschillen elkaar zo kunnen inspireren."*

Dindon W.S.: *"Wellicht komt het door hoe wij beiden tegen de wereldproblematiek aankijken en tegelijkertijd de 'humor' ervan inzien. Dat is de spirit die ons verbindt."*

Gevoelige kwesties

De voorstelling OPERASI BATAVIA, een broederstrijd! heeft naast een actuele lading ook een noodzaak om de heftige gebeurtenissen tijdens de periode (1945-1949) bekend te maken onder een groter publiek. Het nationale debat over de dekolonisatie van Indië of anders gezegd, de onafhankelijkheidsstrijd van de republiek Indonesië blijkt zelfs tot nu toe een bijzonder gevoelige kwestie.

In Nederland wordt de onafhankelijkheidsdatum van 17 augustus 1945 niet erkend. Zij houdt zich vast aan 27 december 1949 waarbij tijdens de Ronde Tafel Conferentie in Den Haag de soevereiniteit officieel aan Indonesië werd overgedragen.

Daar komt nog een ander aspect bij wat voor Molukkers (in Nederland) van belang is, namelijk dat die soevereiniteit werd overdragen aan de Verenigde Staten van Indonesië (RIS - Republik Indonesia Serikat) waarbij de Molukken onderdeel uitmaakte van deelstaat Oost-Indonesië. Toen Republiek Indonesië de verschillende deelstaten een voor een bij de eenheidsstaat inlijfde, stuitte dit vooral op tegenstand in Oost-Indonesië en zag men reden om de Republiek der Zuid-Molukken (april 1950) uit te roepen, in 2020 precies zeventig jaar geleden.

De discussie raakte extra verhit n.a.v. het Staatsbezoek van Koning Willem-Alexander en Koningin Maxima in maart 2020. De Koning bood expliciet (en buiten medeweten van het Kabinet) excuses aan voor het exceptioneel geweld tussen 1945-1949, de periode waar het theaterstuk *Operasi Batavia* van DeltaDua/KUBUR over gaat.

In Indonesië wordt deze oorlog 'Agresi Militair Belanda' genoemd, terwijl men in Nederland voor deze oorlog de term 'politieke acties' bezigt. Dit toont een onverenigbaar verschil in historisch inzicht. In Moluks-Indische kringen is ook nog steeds gesteggel over zogenaamde 'Indische' kwesties: de veteranen, de excuses, de PayBack gelden waarbij de gemoederen tot jaren na dato nog steeds oplopen. Deze gevoelige kwesties bij elkaar en de huidige verhoudingen tussen Nederland en Indonesië, het koninklijk bezoek aan Indonesië in maart 2020, het officieel teruggeven van koloniale roofkunst aan de rechtmatige eigenaars etc. rechtvaardigen een dialoog op creatief vlak.

Gedeelde geschiedenis

De koloniale geschiedenis van Nederland is geen eenzijdig historisch gegeven. Het is een gedeelde geschiedenis. Alleen wordt die geschiedenis in beide landen (Nederland en Indonesië) totaal anders beleefd en anders benaderd. De verschillende landen kennen vaak de andere zijde van het verhaal niet eens. De koloniale geschiedenis is bovendien een geschiedenis van verwarring, vervalting en van hiërarchieën. Hoe je het wendt of keert, de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog inclusief de acties van kapitein Westerling, lieten aan beide kanten zware littekens achter.

Erkenning pijn als essentie theaterstuk

Dat het koloniale verleden in Nederland nog steeds pijn doet; daar zijn talloze aanwijzingen voor. Het verleden kan niet uitgewist worden en de pijn zal bij de getroffen families en generaties in beide landen nog lang voelbaar blijven. Die pijn moet erkend worden. In de voorstelling zullen de uiteenlopende personages met elkaar in conflict gaan en daarbij verstrikt raken in een versimpeld debat tussen daders en slachtoffers, goed en fout, in plaats van toe te geven hoe vervlochten ervaringen van onrecht eigenlijk zijn. En hoe pijnlijk de erfenis van koloniale stereotypen, hiërarchieën en loyaliteiten nog steeds is – zie je aan de scheidslijnen die dwars door families heen lopen. De keuzes die de broers maakten waardoor ze recht tegenover elkaar kwamen te staan, is de essentie van het theaterstuk.

Fictie en non-fictie is voor theatermakers een absolute must om (enigszins) dichter bij de verschillende waarheden te komen. Vervolgens moeten wetenschappers hun best doen om de verschillende waarheden naast elkaar te leggen.

Onderzoekprogramma NIOD

Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië, 1945-1950 is een gezamenlijk vierjarig onderzoeksprogramma van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV), het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) en het Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) dat loopt tot september 2021. Binnen een aantal deelprojecten wordt samengewerkt met wetenschappers uit Indonesië en andere landen. Alles bij elkaar zou een belangrijke stap kunnen zijn om voorbij het denken in goed en fout te komen, om de weg vrij te maken voor het bespreken van het koloniale verleden als een gedeeld verleden en om de nasleep onder ogen te zien. Allen zijn kind(eren) van de rekening.

Tot slot

Veel Indische en Molukse mensen hebben nog steeds heimwee naar het land waar ze vandaan komen. Ook de keuzes die men in Nederland moest maken - gedeeltelijke aanpassing of totale assimilatie, helemaal opgaan in de Nederlandse samenleving of met behoud van de traditionele (culturele) normen en waarden - verschilt van groep (familie) tot groep (familie) en van generatie tot generatie. Daarbij is het van belang de tradities te kennen en te weten wat er leeft in de specifieke gemeenschap. Stilstaan bij het feit dat men niet meer terug kan naar het land, de tijd en situatie van toen (tempo doeloe) en accepteren dat men (voorgoed) in Nederland zal blijven. Daar hoort ook bij beide (of meerdere) kanten van het verhaal te kennen en die met elkaar uitwisselen. Dus naast een gedeeld verleden, een culturele uitwisseling laten plaatsvinden in het heden onderweg naar een gedeelde toekomst. Gezien de (theatrale) staat van dienst kunnen DeltaDua en Theater KUBUR hieraan gezamenlijk een belangrijke en essentiële bijdrage leveren.